

RELACIJE POREMEĆAJA U PONAŠANJU I NEKIH KONATIVNIH OSOBINA ADOLESCENATA

Budanovac Aleksandar

Odsjek za socijalnu pedagogiju
Fakulteta za defektologiju

Izvorni znanstveni članak

UDK: 376.5

Zaprimljeno: 14.04.1995.

SAŽETAK

Na uzorku od 397 učenika pet osnovnih škola s područja grada Zagreba ispitane su relacije opaženih poremećaja u ponašanju i konativnih dimenzija pretpostavljenih kibernetičkim modelom Momirovića i suradnika. Povezanost Upitnika o modalitetima ponašanja i šest skala za procjenu konativnih dimenzija (epsilon, hi, alpha, sigma, eta i delta) provjerena je pod kanoničkim i kvazikanoničkim modelom. Kanonički model izolirao je dva značajna para kanoničkih faktora, a kvazikanonički jedan par. Detaljnija analiza pokazala je da par kvazikanoničkih faktora odgovara prvom paru kanoničkih faktora, dok je drugi par nedovoljno definiran. Osim toga rezultati dobiveni kvazikanoničkom analizom pokazali su se interpretabilnijima. Kvazikanonički faktor prostora poremećaja u ponašanju, definiran je pretežno varijablama aktivnih oblika poremećaja u ponašanju, dok kvazikanonički faktor u prostoru konativnih dimenzija definira 5 regulatora, pri čemu najviše projekcije ima regulator napada SIGMA. Regulator aktiviteta EPSILON (koji odgovara Eysenckovoj dimenziji ekstraverzije) najmanje sudjeluje u definiranju ove relacije.

Ključne riječi: konativne dimenzije, poremećaji u ponašanju

1. UVOD

Regulatori konativnih funkcija pretpostavljeni modelom Momirovića i suradnika (1982), hipotetske su fiziološke osnove koje u interakciji s uvjetima okoline određuju ljudsko ponašanje. Oni su, dakle, dimenzije ličnosti čiji su fiziološki korelati strukture smještene u centralnom i vegetativnom živčanom sustavu, koje reguliraju procese ekscitacije i inhibicije, organske funkcije, ponašanja vezana uz obranu organizma i napad (agresivnost). Na višim nivoima vrši se koordinacija i integracija ovih mehanizama, a kvaliteta njihova funkcioniranja utječe na djelovanje pojedinca u okolini i njegovo "psihičko zdravlje".

Ukoliko pretpostavimo da konstrukti ovog modela imaju temelja u realnosti, neizostavno se nameće zaključak da bi funkcioniranje konativnih regulatora trebalo biti u značajnim relacijama s modalitetima ljudskog ponašanja. Ta bi povezanost trebala biti takva da poremećeno funkcioniranje konativnih regulatora rezultira poremećajima u ponašanju, tj. takvim ponašanjima koja predstavljaju problem za pojedinca i/ili njegovu okolinu.

Razmotrit ćemo ovdje neke od nalaza do kojih su došli istraživači na ovom području. Treba napomenuti da je navedeni problem najčešće ispitivan u okviru Eysenckove (1977) teorije kriminaliteta - (hipoteza o povezanosti delinkventnog, odnosno asocijalnog i antisocijalnog

ponašanja s povišenim neuroticizmom, ekstraverzijom i psihoticizmom. Kako kibernetički model Momirovića i sur. subsumira, između ostalih, i Eysenckov model ličnosti, jasno je da naša hipoteza o povezanosti poremećaja u ponašanju i lošeg funkcioniranja kibernetičkih regulatora u osnovi odgovara Eysenckovoj.

Foggit (1974 - prema Furnham i Thompson, 1991) je na uzorcima delinkventnih i nedelinkventnih adolescenata utvrdio postojanje pozitivne korelacije između delinkventnog ponašanja s jedne, a ekstraverzije (E), neuroticizma (N) i psihoticizma (P) s druge strane. Gabrys i sur. (1991) su, usporedivši 330 djece koja iskazuju poremećaje u ponašanju i 354 djece kontrolnog uzorka također utvrdili da eksperimentalna grupa postiže više E, N i P rezultate nego kontrolna. Do sličnih rezultata dolaze i Putnins (1982), koji je na uzorku od 179 adolescentnih dječaka utvrdio da delinkventna grupa postiže više rezultate na skali psihoticizma od nedelinkventne, Cote i Leblanc (1982) te Silva i sur. (1987) koji su na uzorcima od 825, odnosno 403 adolescenta utvrdili značajne korelacije delinkvencije sa sve tri skale ličnosti.

Postoji međutim, i niz istraživanja čiji rezultati ne potvrđuju postavljenu hipotezu. Tako npr. Lane (1987), uspoređuje poznatu Eysenckovu hipotezu s Piersonovom (1969 - prema Lane, 1987) po kojoj su adolescentni delinkventi osobe otporne na normalne pokušaje okoline da ih promijeni upravo zbog nedostatka anksioznosti. Ispitujući

učenike različitih stupnjeva problematičnosti, (3 stupnja) utvrdio je, između ostalog, da rezultati podržavaju Eysenckov model kod faktora psihoticizma i ekstraverzije, dok je u slučaju neuroticizma potvrđeno Piersonovo alternativno objašnjenje o niskom neuroticizmu. Istraživanje Saklofske i Eysenck (1980) pokazuje da jedino dimenzija psihoticizma dobro razlikuje delinkventne i dječake koji se loše ponašaju od dječaka koji ne prave probleme.

Mitchell (1987 - prema Furnham i Thompson, 1991) na uzorku od 5763 maloljetnika utvrđuje da su delinkventi značajno manje anksiozni. Furnham i Thompson (1991) utvrđuju nepostojanje statistički značajne korelacije između skale samoiskaza delinkventnog ponašanja te ekstraverzije i neuroticizma.

Ovaj kratki pregled nekih značajnijih nalaza trebao bi ukazati na postojanje niza nepoznanica na ovom polju istraživanja.

Kako je ovaj rad dio projekta koji se bavi karakteristikama procesa socijalizacije tijekom puberteta, njegov se cilj - analiza relacija između funkcioniranja konativnih dimenzija pretpostavljenih kibernetičkim modelom konativnog funkcioniranja i različitih modaliteta poremećaja u ponašanju - pokušao postići na uzorku djece završnog razreda osnovne škole. U radu je, dakle, provjerena hipoteza o značajnoj korelaciji poremećaja u funkcioniranju konativnih regulatora i manifestiranja poremećaja u ponašanju.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

Tablica 1. Značajni kanonički faktori

	DETERMINATION	CORRELATION	PROBABILITY
1	.40582	0.63704	.00000
2	.24605	.49603	.00051 LAST COUNTED EIGENVALUE

2. METODA

Ispitivanje je izvršeno na uzorku od 397 učenika osmog razreda pet osnovnih škola na području grada Zagreba.

Procjena funkcioniranja konativnih regulatora izvršena je primjenom 6 testova koje su konstruirali K. Momirović, K. Bosnar i F. Prot prema kibernetičkom modelu konativnog funkcioniranja (Momirović, Horga i Bosnar, 1982). Svaki test sastoji se od 20 čestica, a testovi su prilagođeni uzrastu od 11 do 14 godina.

Test EPSILON ispituje efikasnost sustava za regulaciju aktiviteta, test HI efikasnost sustava za regulaciju i kontrolu organskih funkcija, test ALPHA efikasnost sustava za regulaciju i kontrolu reakcija obrane, test SIGMA efikasnost sustava za regulaciju i kontrolu reakcija napada, test DELTA efikasnost sustava za koordinaciju regulativnih funkcija i Test ETA efikasnost sustava za integraciju regulativnih funkcija.

Upitnik za procjenu modaliteta ponašanja sastavljen je na Odsjeku za socijalnu pedagogiju Fakulteta za defektologiju. Upitnik se sastoji od 59 varijabli koje pokrivaju široki raspon modaliteta poremećaja u ponašanju, kao i ponašanje vezano uz izvršavanje školskih obveza, te uspjeh u školi.

Upitnik su ispunjavali razrednici budući da oni od svih nastavnika najbolje poznaju učenike. Varijable su definirane na ordinalnoj skali s tri stupnja (lošije od ostalih učenika u razredu - često manifestira dotični oblik ponašanja, prosječan - ponekad manifestira dotični oblik ponašanja, bolji od ostalih učenika u razredu - ne manifestira dotični oblik ponašanja).

Tablica 2. Kanonički koeficijenti (C) i faktori (F) prvog seta varijabli

VARIJABLE	C1	F1	C2	F2
Opći uspjeh u učenju	-.03	.38	.25	-.04
Školska disciplina	.30	.69	.03	.00
Redovitost u izradi dom. zadaća	-.08	.58	-.03	-.06
Neopravd. izostanci s pojedinih sati	-.02	.51	-.12	-.19
Napuštanje nastave	.18	.48	-.18	-.22
Cjelodnevni izostanci s nastave	-.11	.39	-.19	-.30
Rastresenost	-.17	.27	-.12	-.06
Gricanje noktiju	-.06	.10	-.36	-.23
Tikovi	.03	.20	.17	-.02
Neregulirano noćno ili dnevno mokrenje	-.08	-.10	-.06	-.13
Sisanje palca	-.05	.11	-.09	-.10
Brzopletost u govoru	.07	.17	.24	.23
Hipohondrija	-.19	.15	-.20	-.13
Nametljivost	-.05	.30	.01	.10
Prkos	.03	.52	.18	.08
Verbalna agresija	.23	.67	-.05	.03
Fizička agresija	.28	.56	-.15	-.15
Laganje	-.03	.44	-.09	-.12
Masturbacija	.14	.33	-.22	-.01
Pušenje	.22	.59	.13	.12
Konzumiranje alkoholnih pića	.12	.42	.06	.12
"Snifanje"	-.16	.06	-.03	-.00
Uzimanje tableta	.08	.24	.11	.03
Bježenje od kuće	-.03	.09	-.27	-.21
Prodaja ili poklanj. vlastite imovine	-.01	.11	.14	.10
Prodaja ili poklanj. obiteljske imovine	.03	.14	-.00	.03
Krađa	.05	.24	.25	.19
Druženje s asocijalnim osobama	-.09	.36	-.11	-.12
Prosjačenje	-.00	.16	-.13	-.09

VARIJABLE	C1	F1	C2	F2
Tapkarenje	-.04	.22	.02	-.06
Skitnja	.03	.21	-.17	-.11
Cinkarenje	-.28	-.22	-.05	.08
Ulizivanje nast.	.01	-.01	.31	.26
Oponiranje akc.	.15	.35	-.05	-.04
Varanje na ispitima	-.06	.31	.20	.14
Zlonamjerno varanje	.00	.31	.10	-.12
Neur. odijela i tijela	-.10	.13	.22	.17
Neur. šk. pribora	.01	.39	.09	-.02
Pospanost	-.05	.25	.15	.14
Pušenje opoj. droga	.24	.16	.02	-.00
Uzimanje droga injekcijama	-.13	.01	.04	.03
Preprodaja vrijednih predmeta	.14	.18	.17	.01
Plašljivost	.08	-.01	-.13	-.19
Povučenost	-.02	-.14	-.00	-.17
Potištenost	-.06	-.05	-.18	-.19
Plačljivost	-.02	.09	.17	.05
Nemarnost	.11	.48	-.02	.02
Nezainteresiranost	-.05	.43	-.19	-.07
Razmaženost	.20	.32	-.01	.02
Mucanje	-.15	.00	.03	-.04
Vann. akt. u školi	-.01	-.07	.00	.05
Vann. akt. van šk.	.07	-.06	-.05	.07
Ponavljjanje razreda	-.04	.14	.10	-.06
Prekidi u školovanju	-.06	.14	-.03	-.06
Emocio. hladnoća	.09	.28	-.19	-.22
Interes za supr. spol	-.09	.02	.10	.13
Ekscesna ponašanja na stadionima	-.14	.23	.26	.35
Sankcija od strane suca za malolj.	-.00	.12	.42	.04
Krivična prijava za druga krivična djela	-.10	.10	-.26	-.10

Tablica 3.: Kanonički koeficijenti (C) i faktori (F) drugog seta varijabli

	C1	F1	C2	F2
EPS92	-.35	.11	.27	.32
HI92	-.18	-.01	-1.29	-.64
ALP92	-.38	-.10	.80	-.01
SIG92	1.06	.88	-.03	.05
DEL92	-.17	.23	.56	.09
ETA92	.30	.31	-.18	-.17

Tablica 4. : Značajni kvazikanonički faktori

	LAMBDA/KARAKTERISTIČNI KORIJEN	PART OF COMMON/ZAJEDNIČKA VARIJANCA	ACCUMULATED/ KUMULATIVNO
1	0.3	.85729	.85729 LAST COUNTED EIGENVALUE/ZADNJA SVOJSTVENA VRIJEDNOST

Tablica 5. : Kvazikanoničke korelacije i kovarijance

	KORELACIJA	KOVARIJANCA
F11	.4022	1.8898

Tablica 5. : Kvizikanoničke korelacije i kovarijance

VARIJABLE	P1	S1
Opći uspjeh u učenju	.61	.61
Školska disciplina	.72	.72
Redovitost u izradi dom. zadaća	.74	.74
Neopravd. izostanci s pojedinih sati	.78	.78
Napuštanje nastave	.77	.77
Cjelodnevni izostanci s nastave	.68	.68
Rastresenost	.64	.64
Grickanje noktiju	.33	.33
Tikovi	.23	.23
Neregulirano noćno ili dnevno mokrenje	-.00	-.00
Sisanje palca	.02	.02
Brzopletost u govoru	.36	.36
Hipohondrija	.42	.42
Nametljivost	.45	.45
Prkos	.64	.64
Verbalna agresija	.74	.74
Fizička agresija	.64	.64
Laganje	.69	.69
Masturbacija	.39	.39
Pušenje	.63	.63
Konzumiranje alkoholnih pića	.56	.56
"Snifanje"	.16	.16
Uzimanje tableta	.22	.22
Bježanje od kuće	.28	.27
Prodaja ili poklanj. vlastite imovine	.17	.17
Prodaja ili poklanj. obiteljske imovine	.20	.20
Krađa	.44	.44
Druženje s asoc. osobama	.56	.56
Prosjačenje	.18	.18

Tapkarenje	.23	.23
Skitnja	.38	.38
Cinkarenje	.12	.12
Ulizivanje nastavniku	.17	.17
Oponiranje akcijama	.47	.47
Varanje na ispitima	.63	.63
Zlonamjerno varanje	.50	.50
Neurednost odijela i tijela	.41	.41
Neurednost školskog pribora	.64	.64
Pospanost	.51	.51
Pušenje opojnih droga	.10	.10
Uzimanje droga injekcijama	.04	.04
Preprodaja vrijednih predmeta	.03	.03
Plaćljivost	.08	.08
Povučenost	.00	.00
Potištenost	.14	.14
Plaćljivost	.24	.24
Nemarnost	.64	.64
Nezainteresiranost	.65	.65
Razmaženost	.28	.38
Mucanje	.16	.16
Vannastavne aktivnosti u školi	-.21	-.21
Vannastavne akt. izvan škole	-.20	-.20
Ponavljanje razreda	.29	.29
Prekidi u školovanju	.09	.09
Emocionalna hladnoća	.30	.30
Interes za suprotni spol	.20	.20
Ekscesna ponašanja na stadionima	.35	.35
Sankcija od strane suca za malolj.	.26	.26
Krivična prijava za druga krivična djela	.25	.25

Tablica 7.: Sklop (P) i struktura (S) kvazikanoničkih faktora drugog seta varijabli

	P1	S1
EPS92	.26	.26
HI92	.56	.56
ALP92	.51	.51
SIG92	.87	.87
DEL92	.70	.70
ETA92	.76	.76

Tablica 8.: Korelacije kanoničkih (CAN) i kvazikanoničkih (F) faktora prvog i drugog seta varijabli

PRVI SET	F1
CAN1	.70
CAN2	-.04
DRUGI SET	F1
CAN1	.64
CAN2	-.02

Tablica 9.: Kongruence pondera (W) i struktura (S) kanoničkih (CAN) i kvazikanoničkih (F) faktora prvog i drugog seta varijabli

PRVI SET	F1	
	W	S
CAN1	.33	.94
CAN2	-.00	-.15
DRUGI SET	F1	
	W	S
CAN1	.62	.74
CAN2	-.02	-.24

Kanoničkom korelacijskom analizom u ispitivanim su prostorima izolirana dva para kanoničkih faktora osrednjih, ali zadovoljavajućih korelacija (tablica 1), a kanoničkom analizom kovarijance jedan par, također osrednje korelacije (tablice 4 i 5).

Prvi kanonički faktor u setu varijabli poremećaja u ponašanju definiran je sljedećim varijablama - školska disciplinarnost, redovitost u izradi domaćih zadaća, neopravdani izostanci s pojedinih sati, svojevrijedno napuštanje nastave, prkos, verbalna agresija, fizička agresija, pušenje, nemarnost. Njegov par u prostoru ličnosti definiran je najvećim dijelom regulatorom reakcija napada SIGMA, odgovornim za agresivne oblike ponašanja (tablice 2 i 3). Prema tome, može se zaključiti da su poremećaji regulatora SIGMA odgovorni za pojavu navedenih modaliteta poremećaja u ponašanju. Agresivna djeca su nedisciplinirana, izostaju s nastave, iskazuju verbalnu i fizičku agresiju itd.

Drugi kanonički faktor u setu varijabli poremećaja u ponašanju definiran je veoma niskim projekcijama varijabli (najviši koeficijent iznosi .4203 - izricanje sankcija od strane suca za maloljetnike - što je izuzetno rijedak slučaj u našem uzorku, te se ne može ozbiljno razmatrati). Kanonički faktor u prostoru ličnosti također je slabo definiran (npr., koeficijent testa ALPHA iznosi .8031, a njegova korelacija s faktorom svega -.0107) - smatramo stoga da ovaj faktor nije interpretabilan.

Kanonička analiza kovarijance izolirala je jedan par kvazikanoničkih faktora. Faktor u prostoru poremećaja u ponašanju definiran je općim uspjehom u školi, školskom disciplinom, redovitošću izrade zadaća, neopravdanim izostancima s pojedinih sati i napuštanjem nastave, cjelodnevnim izostajanjima s nastave, rastresenošću, prkosom, verbalnom i fizičkom agresijom, laganjem, pušenjem i konzumiranjem alkohola, druženjem s asocijalnim osobama, varanjem u ispitnim situacijama, neurednošću školskog pribora, pospanošću, nemarom i nezainteresiranošću.

Faktor u prostoru ličnosti definiran je prvenstveno regulatorom SIGMA, zatim ETA, DELTA, HI i ALPHA, dok EPSILON ima znatno niže projekcije (tablice 6 i 7).

Kanonička analiza kovarijance (kvazikanonička analiza) u ovom je slučaju pružila interpretabilnije rezultate nego kanonička. Pregled tablica 8 i 9 pokazuje da prvi par kanoničkih faktora približno odgovara paru faktora izoliranom

kvazikanoničkom analizom. Koeficijent kongruence kanoničkog i kvazikanoničkog faktora u prvom setu veoma je visok (.94), pa gotovo možemo reći da se radi o istom faktoru, dok je koeficijent kongruence kanoničkog i kvazikanoničkog faktora drugog seta nešto niži (.74). Razlika između ovih faktora je u tome što je kanonički faktor pretežno definiran skalom SIGMA, s nešto nižim koeficijentima ostalih skala, dok u strukturi kvazikanoničkog faktora u većoj mjeri sudjeluju i ostale skale (osim EPSILON).

Drugi par kanoničkih faktora prilično je teško identificirati, jer su koeficijenti varijabli uglavnom vrlo niski. Stoga ćemo se u interpretaciji osloniti na rezultate dobivene kanoničkom analizom kovarijance.

Smjer povezanosti između poremećaja u ponašanju i konativnih dimenzija odgovara očekivanom. U prostoru poremećaja u ponašanju, kvazikanonički faktor definiraju pretežno varijable aktivnih oblika poremećaja u ponašanju. Faktor u prostoru konativnih dimenzija definira 5 regulatora.

Imajući u vidu činjenicu da regulator aktiviteta uglavnom odgovara Eysenckovoj dimenziji ekstraverzije - introverzije, ovaj rezultat prije svega potvrđuje one nalaze koji govore protiv Eysenckove pretpostavke o važnosti E-I dimenzije za delinkventno ponašanje.

Prema kibernetičkom modelu, ovaj je regulator smješten najniže u hijerarhiji, u najvećoj je mjeri određen genetskim kodom, te najmanje podložan uvjetima okoline. On je odgovoran za razinu aktiviteta organizma, ali čini se da je u manjoj mjeri od ostalih regulatora vezan uz formiranje nekih specifičnih oblika ponašanja.

Nadalje, vidljiva je povezanost funkcioniranja regulatora reakcija napada SIGMA i mehanizma za integraciju regulativnih funkcija ETA s aktivnim modalitetima poremećaja u ponašanju (ali i regulatora ALPHA, HI i DELTA). Ovakva povezanost je, obzirom da model pretpostavlja da su regulatori SIGMA HI i ALPHA direktno potčinjeni regulatorima ETA i DELTA, logična.

Iznijet ćemo na ovom mjestu neka razmišljanja o uzročnoj posljedici vezama između ispitivanih varijabli.

Postojanje korelacija između pet regulatora konativnog funkcioniranja (osim EPSILON), između ostalog, znači sljedeće - poremećaji jednog regulatora pretpostavljaju poremećaje ostalih. To bi nas, pak, moglo navesti na pretpostavku da iste genetske strukture leže u osnovi svih pet regulatora konativnog funkcioniranja - ukoliko su one

“loše”, svi će regulatori funkcionirati loše.

Ipak, takav bi zaključak bio preuranjen. Moguće je da do povezanosti funkcioniranja regulatora dolazi i na sljedeći način - ako je, zbog nepovoljne genetske osnove, poremećeno funkcioniranje npr. regulatora SIGMA, dijete iskazuje poremećaje u ponašanju, najčešće aktivne. Ti poremećaji otežavaju njegovu socijalizaciju (interakciju s okolinom), te to utječe na sustav ETA, odgovoran za razinu socijalizacije, koji je u najvećoj mjeri pod utjecajem okoline, tj. programi koji određuju njegovo funkcioniranje formiraju se tijekom odgojnog procesa. Tako dijete ima poteškoća u socijalizaciji, ne uklapa se u svoju okolinu. Ova činjenica ima povratno djelovanje na njegov konativni sustav - zbog nepovoljnog “feedbacka” iz okoline raste djetetova anksioznost (regulator ALPHA) a dolazi i do pojave organskih poremećaja, kao posljedice čitave situacije (regulator HI). Sve ovo ima neizbježne implikacije na funkcioniranje

sustava za koordinaciju DELTA te je tako moguća pojava težih oblika psihičkih poremećaja, za koje je ovaj sustav odgovoran. Prema ovom modelu, dakle, nasljedno “loše” funkcioniranje samo jednog regulatora stvara nepovoljne uvjete okoline i sukob s okolinom, te tako djeluje i na poremećaje u funkcioniranju ostalih regulatora.

Naravno, za sada nemamo podatke koji bi potvrdili bilo koju od ovih pretpostavki.

Ono što je zanimljivo i potrebno naglasiti je sljedeće - iz naših je rezultata vidljivo da djeca koja ispoljavaju aktivne oblike poremećaja u ponašanju te nisu socijalizirana i predstavljaju problem za okolinu i sama osjećaju probleme (u vidu anksioznosti i poremećaja organskih funkcija). Prema njima treba, dakle, postupati ne isključivo kao prema izvorima problema i nevolja, već i kao prema žrtvama vlastitog ponašanja koje u svakom slučaju trebaju stručnu pomoć.

4. LITERATURA

1. Cote, G., Leblanc, M.: Aspects de personalite et compeitennent delinquent, Bulletin de psychologique, 36, 1982, 265-271.
2. Eysenck, H.J.: Crime and personality, Rutledge and Keagan Paul, London and Genley, 1977.
3. Furnham, A., Thompson, J.: Personality and self-reported delinquency, Personality and individual differences, 12, 6, 1991, 585-593.
4. Gabrys., J., Peters, K., Robertson, G., Utendale, K., Schump, D., Laye, R., O'Haire, T., Allard, I., Phillips, N.: Personality attributes of children with conduct disorders, Personality and individual differences, 12, 7, 1991.
5. Lane, D.A.: Personality and antisocial behaviour: a long term study, Personality and individual differences, 8, 6, 1987, 799-806.
6. Momirović, K., Horga, S., Bosnar, K.: Prilog formiranju jednog kibernetičkog modela strukture konativnih faktora, Kineziologija, 14, 5, 1982, 83-108.
7. Putnins, A.: Eysenck's personality questionnaire and delinquency prediction, Personality and individual differences, 3, 1982, 339-340.
8. Saklofske, D.H., Eysenck, S.B.G.: Personality and antisocial behavior in delinquent and nondelinquent boys, Psychological reports, 47, 1980, 1255-1261.
9. Silva, F., Martorell, L., Salvador, A.: Assesment of antisocial behaviour in children and adolescents, Personality and individual differences, 8, 1987, 977-978.